

Таким образом, эффективная реализация права молодежи на образование, определяющая ее жизненные перспективы, во многом зависит от системы образования и ее правового регулирования.

В.В. Каляда
БДУ (Мінск)

ІНФАРМАЦЫЙНА-ВЫВЯДОЎЧАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ РОТМІСТРАЎ НАЁМНЫХ АТРАДАЎ ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА Ў XVI СТ. АДНОСНА МАСКОЎСКОЙ ДЗЯРЖАВЫ

На працягу XVI ст. у Вялікім княстве Літоўскім пашыраецца сфера выкарыстання наёмнікаў, прычым акрамя выканання чыста баявых задач (удзел у баявых дзеяннях), наёмныя жаўнеры прыцягваюцца да выканання іншых функцый: нясення вартавой, абложнай і памежнай службаў на ўкраінных замках, выкананне паліцыйных функцый, а таксама інфармацыйна-вывядоўчай дзейнасці. Адносна вывядоўчай дзейнасці ротмістраў наёмных ротаў задачы ставіліся даволі шырокія — ад правядзення вайскова-інжынернай разведкі і выканання функцыі польнай старошы, да агентурнай працы з насельніцтвам, здабычы языка і глыбіннай разведкі па тылах непрыяцеля, якая часта сумяшчалася з дыверсійнымі рэйдамі.

У гэты перыяд знешняя пагроза мела месца не толькі з боку татараў, але і з боку Маскоўскай дзяржавы, якая праводзіла даволі агрэсіўную палітыку адносна Вялікага княства Літоўскага і высоўвала неабгрунтаваныя тэрытарыяльныя прэтэнзіі.

Вайскова-інжынерная разведка заключалася ў пошуках стратэгічна выгодных месцаў для збудавання ўмацаванняў, якія б перашкаджалі камунікацыям праціўніка і дазвалялі замацаваць кантроль над тэрыторыяй, прылеглай літвінскаму войску. Так, ротмістр князь Вішнявецкі дакладаў гетману дворнаму Раману Сангушку аб тым, што замак на Туроўлі „естли бы был забудован, тогда на великой перешкоде был бы Полоцку, а Ула без всякое трудности была бы наша”. З мэтай умацавання бяспекі часта і самі ротмістры кіравалі збудаваннем належных умацаванняў. Нават у тым выпадку, калі на гэты момант літвіны і не мелі намеру будаваць умацаванні з прычыны недахопу матэрыяльных сродкаў і людзей, правядзенне актыўнай ваенна-інжынернай разведкі дазваляла ў неабходны час высласць вайсковыя аршакі на стратэгічна важкія месцы і тым самым перашкодзіць непрыяцелю заняць гэтую тэрыторыю.

БДЭУ. Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт. Бібліятэка.

БГЭУ. Белорусский государственный экономический университет. Библиотека.°.

BSEU. Belarus State Economic University. Library.

<http://www.bseu.by> elib@bseu.by

Патрбна звярнуць увагу, што маскоўскія войскі таксама не марнавалі час і са свайго боку праводзілі актыўную вайскова-інжынерную разведку. Напрыклад, віцебскі ваявода Станіслаў Пац паведамляў кіраўніцтву ВКЛ, што ягоныя шпегі атрымалі інфармацыю аб тым, што “иж Москва огледали копца, врочищом Городка, который городок есть село на границы Витебской и Озерической и тамъ запевне и в борзде замокъ будовати хочуть”. Вайсковое камандаванне ВКЛ добра разумела ўсю небяспеку гэтай непрямельскай ініцыятывы. Станіслаў Пац піша “иж тот копец, кгдабы был от Москвы забудован, тогда на великой переказе Витебску есть». Гетман найвышэйшы Рыгор Хадкевіч у адказ на гэтае паведамленне аддаў загад: “жебы Его Милость козаками тамошними, Витебскими и дворомъ своим и теж змяны тамошними того с пилностью постерегал, жебы того копъца (каля сяла Гарадок) Москва не убегла и не забудовала, абы того боронил и будовати не допущал”.

Ускосна аб тым, што ў абавязкі ротмістраў наёмных ротаў уваходзіла ажыццяўленне выявдоўчай дзейнасці сведчыць і ліст гетмана Рыгора Хадкевіча ад 2 сакавіка 1567 г. Гэтым лістом Хадкевіч інфармуе ваяводаў, кашталіаў, старастаў і ротмістраў памежных замкаў аб тым, што ён выправіў на памежжа гетмана дворнага Рамана Сангушка, які павінен ахоўваць дзяржаўную мяжу ад нападу непрямельца. Усе яны атрымліваюць інструкцыі наконт падпарадкавання гетману дворнаму. Звяртаем увагу, што загад гетмана “ижбы Ваша Милость (адрасаты) о всякихъ вестях, которые бы зъ стороны неприятельское и з заграничя ку Вашей Милости доходили жебы князю воеводе Браславському (Раману Сангушку) о всемъ томъ справу и ведомсть чинили”, пераклікаецца з абавязкамі ротмістраў, прынятымі на сябе прысягай. Цікавым з’яўляецца той факт, што цэлы шэраг памежных ураднікаў адначасова займае і пасады “ротмістраў гаспадарскіх”. Так, сумяшчаюць гэтыя пасады стараста Аршанскі Філон Кміта, пан Баркулаб Корсак, стараста Дзісенскі, дзяржаўца Вароніцкі і Новадворскі пан Аніксей Корсак і інш.

Асобнай і вельмі важнай задачай ротмістраў наёмных ротаў было правядзенне акцый па здабыванні “языка”. Ротмістр Марцін Яцыніч паведамляў аб тым, што літвіны-жаўнеры неаднаразова выпраўляліся па языкоў. Звычайна атрад, які павінен быў здабыць языка, высылаўся на камунікацыі непрямельца, дзе пільнаваў адпаведнага моманту, каб напасці на адзінокага жаўнера альбо невялікі аршак і захапіць іх у палон. Неабходная інфармацыя магла здабывацца вайскоўцамі і шляхам адпаведнай працы з мясцовым насельніцтвам.

Разведвальная інфармацыя дабывалася і шляхам допыту палонных. З аналізу дакументальна-прававога матэрыялу бачна, што ў тым выпадку, калі падначаленыя ротмістра пад час бою здабывалі палонных, апошніх павінны

былі належным чынам дапытаць. Як правіла, кіраваў допытам старэйшы афіцэр вайсковага адзелу, менавіта тая асоба, ад якой залежала прыняцце ключавых рашэнняў. Пасля допыту палонны, у выпадку, калі гэта было магчыма і мэтазгодна, накіроўваўся да вышэйшага камандавання, часам разам з пісьмовым вынікам допыту. У лісце ад 28 верасня 1567 г. Рыгор Хадкевіч інструктуе гетмана дворнага Рамана Сангушку, аб асаблівасцях допыту перабежчыкаў і ўласных шпегаў. Так, ён загадвае пытаць перш за ўсё аб тым, хто з маскоўскіх ваяводаў з'яўляецца галоўным над войскам. Інфармацыя аб тым, хто ачольвае войска, пасады і знатнасці гэтай асобы, давала прыкладнае ўяўленне аб магчымым памеры ўзначальваемага ёю войска.

Такім чынам, можна зрабіць агульны вывад, што выкананне інфармацыйна-выяудоўчай (разведвальнай) дзейнасці ўваходзіла ў непасрэдня абавязкі ротмістраў наёмных ротаў як у мірных час пры выкананні польнай старошы і ахове дзяржаўнай мяжы, так і ў ваяўнічым часе.

Л.Б. Кокорина, О.И. Рубина
БГЭУ (Мінск)

ПОЛИТИКО-ПРАВОВОЕ УЧЕНИЕ НИКОСА ПУЛАНЗАСА

Никос Пуланзас (1936–1979) — известный философ, социолог, общественный деятель Франции и Греции. Со студенческих лет увлекался философскими проблемами социализма, марксизма. За участие в молодежном социалистическом движении был подвергнут репрессиям. В 1968 г. опубликовал книгу “Политическая власть и социальные классы капиталистического государства”, принесшую ему широкую известность и переведенную на многие языки мира. В своем труде Н.Пуланзас критикует и тоталитарное государство Востока, и “авторитарный этатизм” западных стран. Разрабатывая проблематику классов и классовой борьбы, он постепенно отходит от ортодоксального марксизма и эволюционирует к левому еврокоммунизму. Вся жизнь и творчество Пуланзаса были посвящены обновлению теоретических основ левого движения, поиску демократического пути к “другому” социализму. Политическим завещанием философа стали слова: “Или социализм будет демократическим, или его не будет совсем”.

В известной работе «Государственная власть и социализм» (1978) Н.Пуланзас утверждает, что мы все «тесно окружены государством, чья максимально детализированная практика демонстрирует его связь с конкретными и